

УДК 323.12(=411.16)

Олександр Копил (Київ)

СІОНІЗМ З ТОЧКИ ЗОРУ ТЕОРІЇ ПОЛІТИЧНИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ РУХІВ

Масові рухи завжди відігравали значну роль у політичному житті народів і країн. Великі революції, розпад і утворення держав, початок і припинення війн, зміни в законодавстві – це лише невеликий перелік результатів існування політичних рухів.

Сіонізм як політичний рух євреїв за створення власної держави в Палестині оформився в кінці XIX ст. і фактично досяг своєї мети в 1948 р. зі створенням держави Ізраїль. Сіонізм став об'єктом уваги науковців доволі давно, аналізу цього руху присвячено чисельні дослідження радянських [1], західноєвропейських та ізраїльських авторів [2]. Проте в цих розвідках, на нашу думку, були недостатньо використані досягнення теорії політичних рухів.

Автор вважає, що для комплексного аналізу і характеристики сіонізму може бути корисною теорія політичних і національних рухів. Отже, метою даної статті є проаналізувати існуючі наукові теорії політичних і національних рухів, розкрити різні підходи до визначення та типології політичних рухів, а також з'ясувати як ці теорії можуть бути використані для аналізу сіоністського руху.

Громадсько-політичні рухи привертають увагу соціологів та істориків починаючи з кінця XIX ст. Більшість дослідників розглядають політичний рух як один з різновидів соціального руху. Відомий англійський соціолог Ентоні Гідденс визначає соціальний рух як «колективну спробу реалізувати спільні інтереси або досягнути спільну мету через колективну дію поза рамками встановлених інститутів» [3].

Г. Блумер розглядав «соціальні рухи як колективні дії, націлені на встановлення нового життєвого ладу. Їхні витoki коріняться в стані стурбованості, а рушійна сила – в незадоволеності

сучасною формою життя і бажанням/надією на нову модель існування» [4].

За Р. Тернером соціальний рух це «сукупність колективних дій, спрямованих на підтримку соціальних змін або підтримку супротиву соціальним змінам у суспільстві або в соціальній групі» [5].

На ідейній основі політичного руху наголошує П. Бурдьє. Відомий соціолог вважає, що політичний рух народжується з простої «ідейної течії», коли пропоновані ідеї отримують визнання поза колом професіоналів, тобто поширюються не лише на корпус спеціалістів, що мають специфічні інтереси і конкурують у боротьбі за владу в політичному полі [6].

Окремої уваги заслуговують такі прояви політичних рухів як етнічні та національні рухи. Автори «Етнічного довідника» визначають етнічний рух як «стихийні або скоординовані дії значної частини певного етносу, метою яких є: протидія зовнішньому експансіоністському іноетнічному тиску, або консолідація задля реалізації, наданих збігом історичних обставин, можливостей» [7].

Більш вузьким і конкретним терміном є національний, або ж націоналістичний рух. Варто відзначити, що більшість сучасних дослідників етнополітичних процесів визначають націоналізм саме як різновид національного політичного руху. Так, Луїс Вірте визначає націоналізм як «суспільний рух національностей [націй], спрямований на досягнення певного становища у світі конфронтації і протистояння, і не лише досягнення, а й зміцнення і посилення цього становища чи позиції» [8]. Таку традицію продовжив Ентоні Сміт, який стверджував, що націоналізм як соціально-політичний рух, своєю організацією, діяльністю і методами загалом не відрізняється від інших рухів [9]. Інший дослідник К. Сімонс-Сімоналевич

розглядає націоналізм як «дійову солідарність (єдність) групи, яка претендує на те, щоб бути нацією і прагне оформитися у державу» [10]. Отже, націоналізм для західних дослідників часто є синонімом національного руху. Такої самої позиції дотримується український вчений Г.В. Касьянов.

Для визначення і характеристики сіонізму можуть бути використані всі вищезазначені підходи. Проте автор вважає, що за базові для визначення і розуміння сіонізму можна взяти підходи К. Сімонс-Сімоналевича, Е. Гіденса та Г. Блумера. Отже, сіонізм можна визначити як дійову солідарність євреїв, які претендують на те, щоб бути нацією і прагнуть оформитися у власну державу на території Палестини (базуючись на теорії Сімонс-Сімоналевича). Спираючись на підхід Е. Гіденса, сіонізм – це колективна спроба євреїв реалізувати спільні інтереси (убезпечити народ від антисемітизму і переслідувань), або ж досягнути спільної мети (здобуття державності) через колективну дію (еміграцію в Палестину) поза рамками встановлених інститутів.

Згідно з Г. Блумером, сіонізм слід розглядати як колективні дії євреїв, націлені на встановлення нового життєвого ладу, їхні витoki коріняться в стані стурбованості (незахищеністю життя в діаспорі), а рушійна сила – в незадоволеності сучасною формою життя і бажанням/надією на нову модель існування (відновлення національної держави в Палестині).

Вважаємо за доцільне поставити під сумнів тезу про неінституційний позаорганізаційний характер політичних рухів, сіонізму зокрема. На чому наголошує, наприклад, М.І. Обушний: «Громадсько-політичний рух - це, як правило, структурно неформлені масові об'єднання громадян різних соціально-політичних орієнтацій, діяльність яких тимчасова і найчастіше спрямована на виконання певних тактичних завдань. Після вирішення поставлених завдань такі рухи або розпадаються, або консолідується у політичні партії» [11]. У більшості рухів на певному етапі

з'являються інституційні елементи, які координують діяльність руху. Особливо це стосується національних рухів, більш розтягнутих у часі, в яких активно діють десятки організацій і партій. На підтвердження цього положення можна навести приклади – український національний рух кінця XIX – початку XX ст., рух за громадянські права в США, молодіжний рух у Західній Європі у 1960-х рр. Важливу роль організаційний компонент відігравав і в сіоністському русі – ще в кінці XIX ст. було створено десятки гуртків, організацій, партій, діяв координаційний орган світового руху – сіоністські конгреси. «Необхідна міцна організація, адже організація – це доказ розумності руху», – так висловлювався на Першому сіоністському конгресі в Базелі у 1987 р. засновник політичного сіонізму Т. Герцль [12].

Погляд на сіонізм, як різновид національного чи навіть національно-визвольного руху, став традиційним в європейських та ізраїльських наукових колах. Саме під таким кутом його розглядають британські та ізраїльські енциклопедії [13], низка дослідників - П. Полянський, Н. Арарат, Е. Шаргородський, Л. Фейн, В. Лакер, С. Грабовський та інші [14].

Цікавий погляд на сіонізм міститься у роботах ізраїльського дослідника доктора Алека Епштейна, який під сіонізмом розуміє єврейський національний рух, унікальність якого обумовлена відсутністю спільної мови (іврит, ідиш) і відсутністю спільної території розселення євреїв (у Палестині станом на кінець XIX ст. мешкало менше 1% від світової чисельності євреїв). Окрім того, сіонізм являв собою чи не єдиний в історії національний рух, в якому домінувала ідея одночасної реалізації і національних, і соціальних цілей та ідеалів [15].

Політологи, соціологи, вчені представники інших соціальних наук, які вивчають громадсько-політичні рухи, розробили декілька теорій передумов і причин виникнення рухів. У цьому відношенні заслуговує на увагу теорія Нейла Смельзера, який виділяв шість

основних умов виникнення руху: 1) структурне сприяння – соціальні фактори, які стимулюють, або перешкоджають створенню рухів; 2) структурна напруга – протиріччя, що виникають внаслідок конфліктних інтересів у суспільстві; 3) поширення спільних вірувань – тобто наявність ідеології, яка кристалізує незадоволеність і пропонує певні дії; 4) фактори прискорення – події, що служать пусковим механізмом, началом дій учасників руху; 5) наявність організованої групи; 6) процес соціального контролю [16].

Деякий інший підхід пропонує американський дослідник Д. Стокдейл, який виокремив п'ять «структурних передумов виникнення соціальних рухів»: 1) соціальна незадоволеність; 2) структурна блокада (бар'єри в соціальній структурі, які сприяють виникненню соціальної незадоволеності); 3) контакти і взаємодія між незадоволеними людьми; 4) впевненість у тому, що колективні дії можуть ослабити соціальну незадоволеність і покращити умови існування; 5) наявність ідеології, яка може виправдати майбутні колективні дії [17].

Спираючись на концепцію Стокдейла, можна визначити структурні передумови виникнення сіоністського руху: 1) соціальна незадоволеність – антисемітизм, погроми, незахищеність життя в діаспорі; 2) структурна блокада – неможливість домогтися безпечного, рівного існування в більшості країн діаспори; 3) контакти і взаємодія між незадоволеними людьми – така взаємодія була побудована між політично активними євреями шляхом проведення міжнародних координаційних зустрічей, конференцій, конгресів; 4) впевненість у тому, що колективні дії можуть ослабити соціальну незадоволеність і покращити умови існування; 5) наявність ідеології, яка може виправдати майбутні колективні дії – такою ідеологією і став сіонізм. «Немає нікого настільки сильного і багатого, щоб взяти народ і перенести його з одного місця проживання в інше. Це підвладно лише ідеї. У державницької ідеї є така

сила», - так писав про важливість ідеології засновник політичного сіонізму Т. Герцль [18].

Важливим питанням, яке хвилює більшість дослідників соціальних рухів, є питання типологізації.

Популярну типологізацію рухів розробив Девід Еберл, який розподілив соціальні рухи на чотири основні групи:

Перша група – рухи трансформації, які націлені на серйозні зміни у суспільстві, частиною яких вони є. Ці зміни можуть бути катаклізмами, нерідко пов'язаними з насильством, наприклад, революційні або деякі радикальні релігійні рухи.

Друга група – рухи за реформи, які прагнуть змінити лише певні елементи існуючого соціального порядку. До такого руху можна віднести, наприклад, аболіціоністський рух в США за скасування рабства.

Третю групу складають рухи перевиховання, що прагнуть відгородити людей від гріховного образу життя. До таких рухів відносяться чисельні релігійні рухи й об'єднання.

До *четвертої групи* відносять рухи альтерації, які орієнтуються на часткові зміни у житті індивідів. Приклад – об'єднання Анонімних Алкоголіків.

За американським соціологом Г. Блумером громадсько-політичні рухи бувають: загальними, специфічними й експресивними. До загальних рухів він відносить рух за мир, робітничий, молодіжний, жіночий рухи, основу таких рухів складає прагнення змінити людські цінності, проте поведінка їх учасників не визначена і вони не мають чіткої мети [19]. Специфічні рухи мають чітко визначену мету та високоорганізовану структуру, вони у свою чергу поділяються на реформістські та революційні рухи. Характерною рисою експресивних рухів є те, що вони не прагнуть змінити інститути соціального ладу, замість того учасники руху розряджають свою напругу і стурбованість у вигляді експресивної поведінки. До експресивних рухів Блумер відносить релігію та моду.

Чарльз Тіллі, який вивчав громадсько-політичні рухи «бунтарського століття» -

1830-1930 рр., сформулював свою типологізацію рухів, розділивши їх на «національні політичні рухи» і «соціокультурні рухи» [20]. Національні політичні рухи прагнуть домогтися змін у політиці, економіці, стратифікації суспільства, соціокультурні рухи – прагнуть змінити переконання, цінності, норми, символи.

Увагу дослідників націоналізму також пригортає питання типологізації, адже, наприклад, німецький національний рух у ХІХ ст., єврейський сіоністський рух, український рух мають суттєві відмінності і не можуть бути віднесені до одного типу.

Перші спроби класифікувати націоналістичні (національні) рухи з погляду соціології робились ще у 1920-х роках. Однією з найвідоміших стала соціологічна типологія, запропонована Л. Віртом у 1936 р. Нації, чи, за його визначенням, «національності» (nationalities), - це «конфліктні групи», що існують у чотирьох варіантах: як «гегемони» і «меншини», а також як «партикулярні» (тобто ті, що прагнуть відокремлення) і «маргінальні» (ті, що існують на межі між іншими націями, наприклад, ельзасці, сілезці) їм відповідають певні націоналістичні рухи. Кожному виду національності відповідає відповідний тип національного руху:

- гегемоністський націоналізм – прагне об'єднати роз'єднані однонаціональні спільноти в одне ціле. Приклад: німецький націоналізм ХІХ ст. з його ідеєю створення єдиної Німеччини та його сучасник – Рисорджименто – національно-визвольний рух італійського народу проти австрійського панування, за створення єдиної і незалежної італійської держави (кінець ХVІІІ ст. – 1870);

- партикуляристський націоналізм – ґрунтується на вимогах національної автономії і сепаратизму. Як правило, такий рух починається з вимог культурної автономії. Найяскравіші приклади: національно-визвольні рухи в Австро-Угорській, Російській та Оттоманській імперіях ХІХ – початку ХХ ст. Сучасні приклади: курдський та баскський рухи;

- маргінальний націоналізм – виникає

у прикордонних регіонах сусідніх держав серед народів, для яких є характерним змішаний тип культури й які схилиються до культури «батьківщини». Історичні приклади – німці та французи в Ельзасі – Лотарингії, сілезькі та судетські німці тощо;

- націоналізм меншин – спрямований на захист і визнання самого факту існування цих меншин та їхньої культурної самобутності, коли ці меншини існують усередині іншої, більшої нації [21].

Іншу ґрунтовну і більш детальну типологію націоналізму розробив К. Сімонс-Сімоналевич. Вчений розрізняв націоналізм більшостей і націоналізм меншостей. Представниками першого, як правило, є держава і політичні партії, другий – є проявом права національних меншостей на культурне і політичне визволення. Саме націоналізм меншостей і слід вважати справжнім націоналістичним (національним) рухом, у той час як перший взагалі не є рухом. Націоналістичні рухи, у свою чергу, існують у двох іпостасях: 1) рухи меншин, основною метою яких є самозахист, самозбереження національної спільноти; 2) визвольні рухи – головним завданням яких є досягнення незалежності [22]. Відповідно ці два типи мають свої різновиди (див. Таблицю 1).

Власну специфічну типологію запропонував політолог Макса Гайдман, який у 1921 р. запропонував розрізняти такі типи націоналізму [23]:

- 1) Націоналізм пригноблених народів (євреї, ірландці, поляки в Німеччині та Росії ХІХ ст., греки і вірмени в Оттоманській імперії).

- 2) Іредентистський націоналізм народів, які прагнуть відокремлення, визволення з-під влади імперій, іноземних завойовників (румуні, серби, болгари, італійці в ХІХ ст.).

- 3) Запобіжний націоналізм. Це прояв конкуренції між модерними національними державами. Цей тип націоналізму часто збігається з імперіалізмом. Цілком очевидно, що його поява призвела до глобальних світових конфліктів, результатом яких стали світові

війни.

4) Престижницький націоналізм, для якого характерний культ славетного минулого, на основі якого наголошується і культивується винятковість певної нації у порівнянні з іншими. Прикладом такого типу може бути рух британських фашистів на чолі з О. Мослі.

Відповідно до наведених характеристик, сіонізм можна віднести до таких типів: рух трансформації (Д. Еберл), специфічний рух (Г. Блумер), національний політичний рух (Ч. Тілі), націоналізм меншин (Л. Вірт), націоналізм пригноблених (М. Гайдман), рух за відродження (К. Сімонс-Сімоналевич).

Для кращого розуміння підходів різних авторів до типології політичних і національних рухів, ми вважаємо за необхідне звести їх теорії у відповідній таблиці №1.

Отже, як видно з вищевикладеного, вчені запропонували різні підходи до типологізації політичних рухів, проте жодний підхід не є абсолютно завершеним. Складність типологізації полягає в тому, що рухи не є чимось статичним й один і той самий рух, на різних етапах свого розвитку, може бути віднесений до різних класів. До того ж не можна розглядати рухи ізольовано, різні громадсько-політичні рухи впливають один на одного аж до злиття.

Окрім термінології та типологізації, дослідники фокусуються у своїх працях на питанні життєвих циклів, або етапів розвитку рухів. Схему з чотирьох стадій було запропоновано Доусоном і Геттісом, це стадії соціальної стурбованості, всезагального збудження, формалізації та інституціоналізації [24]. За цією теорією, всі соціальні рухи починаються з відчуття соціальної стурбованості, яке проявляється у невпевненості в завтрашньому дні, відчутті соціальної несправедливості, нестабільності тощо. Коли стурбованість фокусується на певних умовах невдач, ідентифікує їх з конкретними соціальними об'єктами і спонукає до дій, настає стадія збудження.

Щодо питання стадій розвитку, або життєвого циклу національного руху, то

цілком обґрунтованим виглядає використання теоретичної схеми з чотирьох стадій запропоновану Доусоном і Геттісом, про яку йшлося вище. Проте деякі дослідники вирізняють специфічні стадії розвитку саме національних рухів. Наприклад, канадський історик Орест Субтельний вирізняє у розвитку національних рухів Східної Європи три головних етапи. На початковому етапі, невелика група вчених-інтелектуалів збирає історичні документи, фольклор, предмети старовини, вважаючи, що самотність їхнього народу зникне під навалою імперської культури. Другий етап – культурницький, під час якого відроджуються національні мови, широко використовуються в літературі й освіті. На третьому, політичному етапі, відбувалося зростання національних організацій і партій, висування національно орієнтованих вимог, за якими криється прагнення до самоврядування [25]. Фактично тотожну модель запропонував Мирослав Грох [26]. Така модель може бути застосована і для аналізу розвитку сіоністського руху. На початковому етапі сіонізм полягав у піднесенні національного духу єврейської інтелігенції, культурницький етап характеризувався підвищеною увагою до давньоєврейської мови – іврити, політичний етап розпочався з 1897 р. із проведенням Першого міжнародного сіоністського конгресу.

Таким чином, на основі аналізу праць зарубіжних і вітчизняних дослідників можна прийти до висновку про існування самостійної галузі політичної науки – теорії громадсько-політичних і національних рухів, основні теоретичні знахідки якої можуть бути застосовані для аналізу сіонізму.

Спільною складовою досліджень науковців є сприйняття соціальних рухів як сукупності позаінституційних дій великих соціальних груп. Відповідно під політичними рухами розуміють різновид соціальних рухів, що діють у сфері політики, тобто учасники рухів мають політичні інтереси і ставлять перед собою конкретні політичні завдання. Національні рухи розглядаються як різновиди

політичних рухів, в яких акторами виступають етнічні групи, що претендують на те, щоб бути націями і прагнуть оформитися у державу. Більшість сучасних західних і українських науковців для позначення національних рухів використовують термін націоналізм. Автор вважає, що за базові для визначення і розуміння сіонізму можна взяти підходи К. Сімонс-Сімоналевича, Е. Гіденса та Г. Блумера. Сіонізм доцільно розглядати як єврейський націоналізм, або ж як дійову солідарність євреїв, які претендують на те, щоб бути нацією і прагнуть оформитися у власну державу на території Палестині.

Увага багатьох дослідників сконцентрована на питанні типологізації та характеристикі етапів розвитку, життєвих циклів громадсько-політичних рухів. Сіонізм може бути віднесено до різних типів політичних рухів. Більш за все для характеристики сіонізму підходить концепція «націоналізму пригноблених» запропонована М. Гайдманом і «рух трансформації» Д. Еберла. Модель етапів розвитку національних рухів Мирослава Гроха може бути використана для характеристики розвитку сіонізму.

Отже, для комплексного дослідження такого складного політичного явища як сіонізм, слід застосовувати комплексний, міждисциплінарний підхід, зокрема ширше використовувати досягнення теорії національних і політичних рухів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Международный сионизм: история и политика (сборник статей). – М., 1977; Рувинский Л.А. Сионизм на службе мировой реакции. – Одесса, 1984; Большаков В.В. Сионизм на службе антикоммунизма. – М., 1972; Пода Н.Г. Сионизм – орудие империалистической реакции. – К., 1981.

2. Авинери Шломо. Происхождение сионизма. Основные направления в еврейской политической мысли. – Москва-Иерусалим: «Мосты культуры», 2004; Гольдштейн Йосеф. История сионистского движения 1881–1914. В 4-х книгах / перевод с иврита М. Левинова, под ред. Д. Зисерман-Бродской. – Тель-Авив: Открытый университет Израиля, 2006; Лакер В. История сионизма / А. Блейз (пер.), О. Блейз (пер.). – М.: КРОН-ПРЕСС, 2000; Маор И. Сионистское движение в России. – Иерусалим: Библиотека-Алия, 1977; Эпштейн А.Д. Израиль в эпоху «пост-

сионизма»: наука, идеология и политика. – М., 2006.

3. Гидденс Э. Социология / Пер. с англ.; науч. ред. В.А. Ядов; общ. ред. Л.С. Гурьевой, Л.Н. Посилевича. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – С.584.

4. Блумер Г. Коллективное поведение // Американская социологическая мысль: Тексты / Под ред. В.И. Добренькова. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – С.91.

5. Гидденс Э. Вказ. пр. – С.585.

6. Бурдьё П. Социология политики: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и предисл. Н.А. Шматко. – М.: Socio-Logos, 1993. – С.199.

7. Етнічний довідник: поняття та терміни [Електронний ресурс]. – Точка доступу: www.socd.univ.kiev.ua/publicat/soc/yevtukh/index.htm

8. Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму: Монографія. – К.: Либідь, 1999. – С.135.

9. Сміт Ентоні. Націоналізм. – К, 2004. – С.14.

10. Касьянов Г.В. Вказ. пр. – С.197.

11. Політологія. Навчально-методичний комплекс. – К., 2005. – С.317.

12. Юлиус Г. Шепс. Теодор Герцль: человек, проложивший путь политическому сионизму. Пер. с нем. О.Е. Рывкиной. – Ростов-на-Дону, 1998. – С.75.

13. Большой толковый социологический словарь (Collins). Том 2 (П-Я): Пер. с англ. – М.: Вече, АСТ, 1999. – С. 203; Краткая еврейская энциклопедия [Електронний ресурс]. – Точка доступу: <http://www.eleven.co.il>

14. Полонский П. Эволюция идеологии сионизма (19-20 вв.) [Електронний ресурс]. – Точка доступу:

www.machanaim.org/tor&life/hist&geo/zionism;

Арапат Н. Еврейство и сионизм [Електронний ресурс]. – Точка доступу:

school.ort.spb.ru/library/torah/code/ararat;

Шаргородский Э. Смена парадигм: сионизм, постсионизм и дальше // Четырнадцатая ежегодная международная междисциплинарная конференция по иудаике. Москва, 30 января – 1 февраля 2007 г. Тезисы выступлений участников секции «Новые исследования по истории сионистского движения». – М., 2007. – С.16-18; Fein Leonard. Define Zionism as the Jewish Right of Return [Електронний ресурс]. – Точка доступу: www.forward.com/articles/define-zionism-as-the-jewish-right-of-return; Лакер В. История сионизма / А. Блейз (пер.), О. Блейз (пер.). – М.: КРОН-ПРЕСС, 2000; Грабовський С. Останній козир фюрерів // Українська правда. – 2005. – 19 квітня.

15. Эпштейн А.Д. Политический сионизм, идеология «духовного центра» и создание Государства Израиль // Российский сионизм: история и культура. – М.: «Дом еврейской книги», 2002. – С.52-69; Эпштейн А.Д. Национальное движение без общности языка и территории: об уникальности социал-реформаторской идеологии воссоздания еврейской государственности //

Четырнадцатая ежегодная международная междисциплинарная конференция по иудаике. Москва, 30 января – 1 февраля 2007 г. Тезисы выступлений участников секции «Новые исследования по истории сионистского движения». – М., 2007. – С.6-12.; Эпштейн А.Д. Израиль в эпоху «пост-сионизма»: наука, идеология и политика. – М., 2006.

16. Гидденс Э. Вказ. пр. – С.586.
17. Фролов С.С. Социология. Учебник. Для высших учебных заведений. - М.: Наука, 1994. – С.200.
18. Юлиус Г. Шепс. Вказ. пр. - С.59.
19. Блумер Г. Вказ. пр. – С. 91.
20. Шнырова О.В. Суфражизм с точки зрения теорий социальных движений // Вестник

Российского общества интеллектуальной истории. – 2005. – Выпуск 1 (10), весна-лето. – [Электронный ресурс]. – Точка доступа: www.igh.ru/intellect/vestnik/vol10/r05/shnyrova.doc

21. Касьянов Г.В. Вказ. пр. – С.196.
22. Ibid. – С.198.
23. Ibid. – С.205.
24. Американская социологическая мысль: Тексты / Под ред. В.И. Добренькова. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – С.98.
25. Субтельний О. Україна: історія. – К.: Либідь, 1993. – С.281.
26. Сміт Е. Вказ. пр. – С.14.

Олександр Копил Сіонізм з точки зору теорії політичних і національних рухів

В статті зроблено спробу проаналізувати єврейський національний рух – сіонізм – з точки зору теорії політичних і національних рухів. Надається огляд існуючих теорій соціальних, політичних і національних рухів. Автор розглядає і узагальнює ідеї соціологів і політологів щодо визначення терміну «політичний рух», типологізації та етапів розвитку політичних рухів.

Ключові слова: сіонізм, політичні рухи, єврейський націоналізм, національні рухи, теорія політичних партій

Александр Копыл Сионизм с точки зрения теории политических и национальных движений

В статье сделана попытка проанализировать еврейское национальное движение – сионизм – с точки зрения теории политических и национальных движений. Делается обзор существующих теорий социальных, политических и национальных движений. Автор рассматривает и обобщает идеи социологов и политологов относительно определения термина «политическое движение», типологизации и этапов развития политических движений.

Ключевые слова: сионизм, политические движения, еврейский национализм, национальные движения, теория политических партий

Oleksandr Kopyl Zionism from the theory of political and national movements point of view

The attempt to analyze the Jewish national movement – Zionism – is made in the article. Theories of social, political and national movements are analyzed. The author searches and generalizes ideas of sociologists and politologists as for the definition of «political movement», typology and stages of political movements' development.

Keywords: Zionism, political movements, Jewish nationalism, national movements, theory of political parties

Рецензенти:

Іванов М.С., д.політ.н., професор
Левченко Л.О., к.політ.н., доцент

Надійшла до редакції 14.01.2010 р.

Таблиця 1
ТИПОЛОГІЯ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ РУХІВ

Автор типології	Типи політичних рухів		Приклади	
<i>Типологія громадсько-політичних рухів</i>				
Д. Еберл, Е. Гідденс	рухи трансформації		революційні або деякі радикальні релігійні рухи.	
	рухи за реформи		аболіціоністський рух	
	рухи перевиховання		релігійні рухи	
	рухи альтерації		об'єднання Анонімних Алкоголіків	
Г. Блумер	загальні рухи		рух за мир, робітничий, молодіжний, жіночий рухи	
	специфічні рухи		реформістські та революційні рухи	
	експресивні рухи		мода	
Ч. Тіллі	національні політичні рухи		сіонізм	
	соціокультурні рухи		хіпі, фемінізм	
<i>Типологія національних рухів / націоналізмів</i>				
Л. Вірт	Гегемоністський націоналізм		Рісорджименто	
	Партикулярністський націоналізм		курдський рух, Косово	
	Маргінальний націоналізм		судетські німці	
	Націоналізм меншин		турки в Німеччині	
К. Сімонс-Сімоналевич	Рухи меншин	Традиціоналістські	Плюралістичні	
			ізоляціоністські	
		Іредентистські		
	Визвольні рухи:	Реставраторські		Польща, Угорщина
		Рухи за відродження		фіни, фламандці, каталонці
		Етнічні		сомалійці, латиші
		Автономістсько-сепаратистські		Латинська Америка
		Антиколоніальні		Конго, Бірма, Індія, Пакистан
Нативістські		рифі, дагестанці		
М. Гайдман	Націоналізм пригноблених		євреї, ірландці	
	Іредентистський націоналізм		румуни, серби, болгари	
	Запобіжний націоналізм		Імперіалізм	
	Престижницький націоналізм		рух британських фашистів	